

»Vidiš, Mihec, ker ti nisi priden, šel se boš učiti na Kranjsko, kako morajo otroci biti poslušni. Tale bo pa pri nas.«

»Jaz že ne«, odgovarja očetu nedostojno Mihec in ogleduje Tončka.

»Pojdite v hišo«, velé mati. Midva bova v tem razložila blago z voza.

Otroci gredó v hišo. Tonček je imel še vedno bisagico na ramenu. Ostal je kar za vrati, Draganovi otroci so ga pa obstopili. Mihec je hotel vse pregledati na Tončku. Potipal mu je suknjico, ogledoval gumbe in hlačice, ali vse je bilo drugače, kakor njegovo. Nobena reč mu ni bila všeč. Vprašal je Tončka to in ono; toda Tonček ga je malo umel, in, če je kaj odgovoril, smejali so se mu Korošci. Nazadnje je Mihec hotel videti, kaj ima Tonček v bisagi. To se mu je pa vendar preveč zdelo in kar uprl se mu je. Ali Mihec tudi ni hotel odnehati in sprla bi se bila, da niso prišli oče in mati.

Ko so mati prinesli večerjo za očeta, povabili so le-ta tudi Tončka. Toda ta se je komaj pritaknil. Ni mu dišalo, dasi je bil lačen. Tedaj se je Tonček prvič prepričal, da so resnične očetove besede: Tuji kruh ni dober.

Naša šola.

(Mladostni spomini; spisal Dobrávec.)

I.

Naša šola! — Res, čuden naslov. Vem, da že marsikateri mladih bralcev maje z glavico: kaj neki nam hoče povedati o šoli? Šola je šola. Taka je naša, kakor je bila vaša. Podobne so si kot vinar vinarju. Tako slišim ugovarjati male drobljance. Toda le počasi! Najprej povem, kakšna je bila naša šola in kakšni ljudje so hodili vanjo, potlej pa povedite vi, prijateljčki moji, kakšna je vaša, in potem hočemo primerjati, v čem sta si podobni. Ej, to bo ugovarjanja, vem dobro, to bo ugovarjanja, da bi človek napolnil kar cel »Vrtec« — seveda, ko bi ga smel.

Sedaj vam povem samo o jedni reči, katero smo imeli v naši šoli, namreč zlato in črno tablico. Dvomim, da ju ima danes vaša šola, dasi bi jaz še prav dobro uporabil marsikje zlato in — tudi črno tablico. Različni so ljudje na svetu.

Seveda, časi, ko smo mi hodili v šolo, bili so prej kot včeraj. Časi se preminjajo, preminjajo se pa tudi ljudje. Zato so danes ljudje in časi drugačni kot nekdanj.

Nihče naj se torej ne čudi, če so bili ondaj, ko je prišel v našo vas učitelj gospod Brne, drugi časi. Mož je bil velik in korenjak, pa tudi strog in hud, da smo strepetali, če je stresel košato glavo in nas pogledal, kakor hoteč reči: »Koliko vas pa je?« — Začelo se je potlej vse drugo življenje, kot je bilo doma in na paši, ko smo pozabili še tisto ubogo malo črk, kar nam je ostalo od rajnega učitelja, ki je umrl pri nas dve leti pred prihodom gospoda Brneta. Da, to ni mala reč, dve leti dolge počitnice! Pa saj pravim,

da je bilo njega dnij marsikaj drugače na svetu, kot je danes. A tudi nam se je zdelo pri novem učitelju, da marsikaj ni tako, kakor je bilo prej. Dve leti ni malo časa seosebno pri mladini, ki raste in dorašča, kakor bi jo vlekli iz vode. Do dobra smo bili že pozabili, kakšno lice ima naša šola znotraj.

No, pa začeli smo z božjo pomočjo.

Poiskali smo zaprašene abecednike, potrte tablice in zarjavela peresa iz vseh kotov. Povem vam, da ni šala najti take stvari po dveletnem počitku. Vendar je bilo v nekoliko dneh vse v redu. Naš učitelj ni trpel, da bi se kdo izgovarjal. Stresel je z dolgimi lasmi, ostro pogledal nemarneža, in takoj popoldne je našel potrebno stvar, če ne doma, pa pri Roglju v prodajalnici. Ni bilo drugače. E, tedaj smo izvedeli, kaj pomeni: imej v redu svoje reči!

Kdor je sedel na koncu, opravljal je posel klopnega nadzornika. Pazil je, da smo imeli vse potrebno s seboj; dva sta bila izbrana izmed vse šole, da sta pregledovala roke, obraz in ušesa; zopet tretji so stali pri durih in nadzorovali čedenje obuvala. Povem vam, da ni bilo lahko priti umazancu ali pa brez potrebnih priprav v šolo. Vsi pazniki so zapisovali, in pregledovalci so imeli male knjižice, vsi smo se pa bali, seveda najprej teh knjižic, potem pa — ropotanja.

A nismo bili zadnji, ne, le verjemite, kadar je bilo treba slušati gospoda učitelja. Minilo je nekaj tednov, pa smo vsi vedeli, kaj je treba rednemu učencu. Pazniki so imeli čim dalje manj opravila, pregledovalci skoro nič. Ondaj si je mislil marsikdo: no, hvala Bogu, če ne bo hujšega, dozdej ni še ničesar brez potrebe. Pa glejte nesrečo! Človek ne sme nikoli hvaliti dneva pred večerom, ne dela pred zvršetkom.

Neko jutro prinese gospod Brne v šolo zlato in črno tablo. Prvi hip seveda nismo vedeli, čemu bode, zdelo se nam je pa, da bo zopet nekaj posebnega. Radovedno in strahoma smo pričakovali, kakšne nove sitnosti bodo s tem. Res, nismo se bali zastonj. Nekoliko trenutkov pozneje smo namreč vedeli že vse, in nas vseh sodba je bila takšna, da je zlata tablica že še nekaj vredna, popolnoma brez potrebe je pa črna.

Gospod učitelj je stopil na oder, pokazal nam zlato tablo in rekel:

»Ta-le je za vas vse, ki bodete pridni in se boste lepo vedli. Slovesno mu jo obesim okolu vratu in dva najpridnejša učenca bosta spremljala onega, ki jo ponese domov. Na nji bode zapisano njegovo ime in imena vseh onih, ki dosežejo to nenavadno odlikovanje. Torej pridnost in lepo vedenje sta potrebna in tablica ne bo dolgo prazna. Konec meseca jo dobi prvi.« Resno nas je pogledal naš dobri učitelj, mi smo se pa ozrli drug v drugega, kakor bi hoteli z obraza izvedeti, Bog vedi, kdo bo prvi? V tem času je že visela zlata tablica z zlato vrvico na steni, in gospod Brne je držal visoko (v zraku) prav tako veliko črno tablico ter nas gledal in opazoval naša mlada lica, če smo se je kaj ustrašili.

»To-le ponese domov oni, ki se bo v cerkvi ali v šoli vedel nespodobno; oni, ki ne bo spoštoval odraslih ljudij, in pa oni, ki bo nalašč lenaril. Dva najpridnejša učenca ga bosta spremljala na potu domov; okolo vratu mu bom pa obesil na konopno vrvico črno tablico, kjer bo zapisano njegovo ime

in imena vseh tistih učencev, ki so se tako pregrešili kot on. Torej pazite. Jaz želim, da bi visela prazna na zidu do koncu leta. Ali, ali —« ondaj nam je zapretil s prstom in takoj smo vedeli, kaj to pomeni. Nihče ni želel izvedeti, kdo bode prvi, zakaj predobro nam je bilo znano vsem, da se želja našega učitelja o črni tablici ne izpolni. Kolikokrat se prigodi, da je kdo kaznovan zastran nerodnosti, katero je napravil le po naključbi, a kaj hoče za to?

Nismo bili zadnji ne mi v naši šoli, pa marsikomu je bila predobro v mislih taka naključba: ta ali oni pa bo nakanil kakšno kosmato, seveda nehoté, nikdar ne nalašč, a stvar se bo obrnila na sitno stran, da bo kriv.

In res se je tako zgodilo.

Neko popoldne smo se podili iz šole domóv. Po zimi je bilo in lep, nov sneg kakor janjčja volna je ležal po cesti. To si morate misliti, kaj smo delali ž njim, sosebnó, če vam povem, da se je bilo vreme obrnilo tiste dni na južno in je zeblo samo toliko, kakor se reče: samo za potrebo. Doma so nam često prepovedovali kepanje s snegom in tudi v šoli smo slišali, da se lahko zgodi nesreča. A kadar je suh sneg, tedaj ni tako prijetno in tudi zebe; treba kovati železo, dokler je vroče in kepati se s snegom, ko je južen in mehak. Tako smo mislili, dasi ni bilo prav. Kepe so frčale na desno in levo kakor krogle v najhujšem boju.

Baličev Lojze nas je gledal nekoliko časa postrani, zakaj najmirnejši je bil med nami in pa k materi se mu je mudilo domóv. Lojze je bil priden dečko, a sirota brez očeta. Umrli so mu že pred leti, mati so ga preživljali z delom svojih rok. Vsi smo ga ljubili in o vsaki težji domači nalogi smo se prej sešli k njemu na posvetovanje. Ali ta dan je revež imel nesrečo.

Stisnil je torbico pod pazduho ter segel v sneg. Vrgel je jedno, dve, tri, težko da štiri, in prav tisti hip, ko se je pripravljajl vreči poslednjo, ki je bila namenjena v povračilo Rogljevemú Vladku, prikazal se je izza vogla berač Jeronim, ki je bil v naši vasi prav tako dobro znan kot križ našega zvonika. Torej prav tisti trenutek je pokazal nesrečni Jeronim glavo izza vogla, in Lojzetova kepa, ki je bila toliko namenjena beraču kot meni, ki sem stopal za Lojzetom, zadela je Jeronima v glavo, odbila mu pokrivalo in zdrsnila menda tudi mimo njegovega očesa. Berač je zaupil, kakor da mu je odletelo vsaj polovico nosa, zdihoval je celo, da smo mu zbili oko. Zapodil se je za nami. Zbežali smo in tudi Lojze je bežal, a ne daleč. Kakor da ni Lojzeta že zadosti potrla nesreča ta dan, prikaže se pred nami kakor bi vzrastel iz tal — gospod Brne, ki je rad pogledal za nami, kako kaj počenjamo po potu. Kakor živa groza je stopil med nas in berača Jeronima. Z beračem sta se kmalu domenila. — Smilil se nam je berač, a še bolj Lojze Balič. Dobro vem, da ni spal vso noč in zjutraj zgodaj je šel berača prosit odpuščjenja.

Z nekoliko olajšanim srcem je prišel potem v šolo, kjer so se snovale zanj še sitnejše stvari.

Vsi keparji smo imeli tisti dan »suho« kosilo v šoli, Lojzeta je čakala potem še črna tabla. Na nji so bile besede: Alojzij Balič, spodaj pa: Spoštuj starost!

Vsa vas je vedela, kaj se je bilo zgodilo. Berač je namreč hodil po vseh hišah in tožil, kako razuzdana je današnja mladina. Pravil je, da je manjkalo le malo in oko bi mu izbili. Seveda je moral Lojze plačati račun za vse.

Žalosten kakor jetnik, katerega peljejo za več let v temno ječo, stopal je tisto popoldne Baličev Lojze s črno tablico na prsih domóv. Marsikomu se je smilil, in ženske — sosede so ga milovale celo na glas. Lojzetu je to zopet pripravilo solze v oči. Kakor pravi hudodelec je gledal v tla in naglo hodil med Ivaničevim Jankom in Rogljevim Vladkom, ki se je bil mej kepanjem srečno izmuznil v domačo hišo, ker so ga klicali oče. To je bila zanj jedina sreča.

Ko so šli mimo Rogljeve hiše, prosil je Lojze Vladka, da bi smel nekoliko zakriti črno tablo, zakaj oče Rogelj je bil tista leta župan v naši vaši. Že prejšnji večer je bil vse zvedel, kaj se je zgodilo z beračem. In Lojzetu se je danes celo zdelo, da stoji oče župan pri oknu, morda je celo videl, kako jezno in oblastno mu je potegnil Vladko tablico izpod suknjice, kamor jo je bil skrnil. Ivaničev Janko ga je nagovarjal, naj ga pusti, saj se slednjič vé, da Lojze ni nalašč kepal berača; toda Vladko ni maral, dasi je prosil Lojze, da bi smel skriti tablico samo mimo Rogljeve hiše. — Nič ni pomagalo. Obrisal si je solzno oko ter šel dalje po trnjevem potu. No, pa ko je bil mimo Rogljeve hiše, minilo je najhujše. Župana res ni bilo mej vrati. Bog vedi s čim in kako se je zamotil v hiši, zakaj oče Rogelj je hvalil in očitno grajal tudi malopridne učence. Čudno, da ga danes ni bilo na prag.

A nam se je čudno zdelo, da je Vladko tudi drugo jutro le bolj na tihem odgovarjal, kako je bilo s črno tablo. Vse je kazalo, da ga stvar ne zanima več tako kot prejšnji dan, ko bi bil kmalu ploskal samega veselja, ker je bil on prvi častna straža črni tablici. Gospod Brne ga je pogledal in rekel: »Vladko Rogelj, kdor se veseli nesreče svojega bližnjega, oni mu ne privošči sreče. Pomni to in pomisli, da bi tebi kaj tacega ne bilo všeč.« — Nekaj se je moralo ž njim zgoditi tisti dan, zakaj tudi z Lojzetom je bil prijaznejši kot navadno. Vsi smo se čudili, kako je to, ker nikdo ni vedel, kaj se je zgodilo prejšnje popoldne pri Roglju. Vladko sam bi nam ne bil nikdar povedal, toda vsaka stvar mora na dan, in tudi Vladkova skušnja je prišla med svet. Povedal jo je meni in pa Ivaničevemu Janku njegov oče.

Zgodilo se je pa takole:

Baličev Lojze je bil v šoli in zunaj šole vrl dečko. Oni dan se mu je res primerila nesreča, toda to je bilo res tako naključje, da smo vsi vedeli, kako resnično je nedolžen Baličev Lojze. Zaradi tega, ker so ga ljudje sodili krivo, ni obupaval. Pravica mora zmagati — slej ali prej, mislili smo tudi vsi, in Lojze se bo že očistil onega madeža.

Čestokrat je tičal v knjigi zjutraj zgodaj, ko smo mi še pretegalni lene ude po postelji ali smo pa zvečer skakali okoli luž in potokov, kjer smo imeli seveda kot sami mladi bogataši — vsak svoj malin.

Tisto leto so vpeljavali v šolo in v življenje sedanjo novo mero in vago. Počasi nam je šlo v glavo kakor vsaka druga reč. Kdo bi se tudi čudil: toliko imen in toliko števil in nazadnje vse po deset. A tudi v višjem oddelku so

stvar umevali le po malo. V višjem oddelku je sedel tisto leto tudi Rogljev Vladko. On ni bil, da bi rekel, slab učenec, a največkrat je slabo naletel s tem, da se ni učil zdržema, zakaj najraje se mu je naletelo tako, da je bil prašan tedaj, ko ni bil pripravljen. Tudi ondaj ni vedel Bog ve kaj v višjem oddelku, ko je gospod Brne izpraševal novo mero in vago. Prav piškavo so odgovarjali, in Baličev Lojze, ki je bil v nižjem oddelku ter na tihem nekaj prepisaval, dvignil je roko, povedal vse, kar so bili oni prašani, potem pa mirno zopet sedel. Našemu dobremu učitelju je bilo to posebno veselje in nam vsem se je dobro zdelo.

Nekaj dnij potem ni bilo več njegovega imena na črni tablici. Tudi beraču Jeronimu se je namreč jel dečko smiliti in povedal je nekega dné, ko je nabral polno torbo milodarov, gospodu Brnetu, da ga je Lojzetova kepa samo ujezila, resnično pa je, da deček ni meril nanj, ker ga za oglom ni mogel niti videti. Izginilo je njegovo ime s sramotnega mesta in prazen prostor je čakal, da mu pride kdo drugi delat kratek čas na steno.

(Dalje prihodnjič.)

Polžek.

„Kaj ti pravim:
 Jedna, dve,
 Brž pokaži
 Polž rogé,
 Da ti hramčka ne zdrobim,
 Da ne stārem tebe ž njim!“
 Resno deca govori,

Polžku pa zastane kri,
 Strah tako ga preleti,
 Da mogoče vūn mu ni. —
 Bila deca ni nemila,
 Polžku hramčka ni zdrobila,
 Ker je polžka Bog ustvaril,
 Z žitjem hramček mu podaril.

Stanko pl. Orlovič.

